

*Złota Księga Wydziału Prawa i Administracji
Uniwersytetu Jagiellońskiego*

Pod. red. JERZEGO STELMACHA i WACŁAWA URUSZCZAKA
Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego
Kraków 2000, ss. 506

600-lecie swego odnowienia Uniwersytet Jagielloński¹ postanowił uczcić edycją złotych ksiąg poszczególnych wydziałów i dodatkowo dwóch Akademii, które dziś nie należą organizacyjnie do Uniwersytetu: Papieskiej Akademii Teologicznej i Akademii Rolniczej im. H. Kołłątaja w Krakowie. Księgi te stanowią podsumowanie dorobku wieków nauki polskiej i zarazem europejskiej oraz wkładu do niej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Biogramy, sylwetki, eseje o profesorach UJ są, z jednej strony, portretami uczonych, z drugiej zaś, przybliżają obraz rozwoju badań naukowych w Polsce w zakresie poszczególnych dziedzin wiedzy.

W ramach tej serii ukazała się Złota Księga Wydziału Prawa UJ. Autorzy postawili sobie za cel przedstawienie najbardziej zasłużonych profesorów Wydziału. Z liczby blisko 200 nazwisk ostatecznie wybrano 51 przedstawicieli krakowskiego fakultetu prawnego związanych z nim od ponad sześciu stuleci. Kryteria wyboru były różne, m.in. zasługi danej osoby dla nauki, ojczyzny, uczelni. A i tak celem nadrzędnym była prezentacja, za pomocą życiorysów, wybitnych profesorów zarysu dziejów Wydziału.

Książka składa się ze wstępu zatytułowanego *Facultus Iuridica Cracoviensis (Sześć wieków w służbie ojczyzny)* autorstwa prof. dr hab. W. Uruszczaaka. Druga część to 51 esejów, a nie typowych arty-

¹ Uniwersytet Jagielloński nie doczekał się dotychczas pełnego, wyczerpującego opracowania swej 600-letniej historii. Wydane z okazji jubileuszu 500-lecia odnowienia UJ dzieło K. MORAWSKIEGO, *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego. Średnie wieki i Odrodzenie*, I-II, Kraków 1900 nie objęło całości dziejów tej uczelni. Niewystarczająca jest też praca W. CZERPAKA, *Uniwersytet Jagielloński w ostatnich czterech wiekach*, Kraków 1900. Dzieje Uniwersytetu Jagiellońskiego e epoce renesansu znane są dzięki pracy H. BARYCZA, *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego w epoce humanizmu*, Kraków 1925.

kułów biograficznych. Redaktorzy tomu prosili autorów biogramów o przygotowanie właśnie tej formy wypowiedzi. „Na tle życiowych perypetii i cech osobowościowych przedstawionych profesorów, ich zasługi na niwie nauki i w życiu publicznym nabierają kształtu bardziej ludzkiego” (s. 3). W ostatniej części książki zamieszczone zostały fotografie członków Rad Wydziału i dziekanów Prawa i Administracji z XX w. Znajdują się tam także wizerunki budynków, które w przeszłości lub obecnie były i są w posiadaniu Wydziału Prawa i Administracji.

Bardzo cenny jest wstęp do książki profesora W. Uruszczaka. Stanowi on szkic do dziejów Wydziału Prawa UJ na przestrzeni sześciu stuleci. To pierwsze takie ujęcie w literaturze, choć z konieczności skrótowe². Prof. W. Uruszczak rozpoczął od przypomnienia jak wielką rolę odgrywało w przeszłości prawo w życiu narodu polskiego. A świadczą o tym stare polskie przysłowia: „prawo jest duszą państwa”, „w Polsce prawo jest królem”. Następnie przedstawił etapy dziejów uczelni. Pierwszy, wyznaczony datą 1364 r. (utworzenia przez Kazimierza Wielkiego Uniwersytetu z kierunkiem prawnym. Dalej 1400 r. (odnowienie Akademii Krakowskiej, wiek XV, który był „złotym wiekiem” uczelni. W stuleciu tym wykłady prowadzili: Stanisław ze Skalbmierza (biogram s. 51-56), Paweł Włodkowicz z Brudzenia (biogram s. 57-66). Kazimierz Wielki planował utworzyć pięć katedr prawa rzymskiego i trzy katedry prawa kanonicznego (zgodnie z rozpowszechnionym w ówczesne Europie Zachodniej modelem organizacji fakultetów prawnych. Wydział Prawa na odnowionej Akademii Krakowskiej tworzyły tylko trzy katedry prawa kanonicznego. Pierwszym dziekanem został doktor Uniwersytetu w Pradze

² Wybrany etapom w dziejach Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego poświęcone są m.in. następujące prace: W.M. BARTEL, *Dzieje Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego przed reformą kołłątajowską. Próba zarysu*, «Krakowskie Studia Prawnicze», 3 (1970), s. 159-213; M. PATKANIOWSKI, *Dzieje Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego od reformy kołłątajowskiej do końca XIX stulecia*, Kraków 1964

(Mikołaj z Gorzkowa Gorzkowski (biogram s. 45-50). U schyłku średniowiecza i w początkach doby nowożytnej Uniwersytet i Wydział Prawa przechodziły reformę metody nauczania. Tradycyjne sposoby wykładania prawa, które polegały na przekazywaniu treści CIC, były już niewystarczające. W naukach prawnych pojawiły się prądy humanistyczne i renesansowe. W 1491 r. utworzono czwartą katedrę prawniczą (Katedrę Reguł Prawa. Wykład „Reguł” prowadzony był dla studentów początkujących. Polegał na objaśnianiu podstaw wiedzy prawniczej zgodnie z instytucjami prawa rzymskiego. W 1533 r. powstała pierwsza Katedra Prawa Rzymskiego. Nowo uchwalone w 1580 r. statuty Wydziału przebudowały jego strukturę. Wprowadzono siedem katedr według kryterium merytorycznego. W 1719 r. wskutek wielkiego pożaru Collegium Iuridicum spłonęło archiwum i dlatego powstały trudności w bliższym poznaniu sylwetek wszystkich profesorów na Wydziale w XVII w. A działali wtedy: Jakub Janidłop z Bodzentyna (biogram s. 89-96), Wojciech Gryglicki, Mikołaj Zalasowski. Pierwszy był autorem pracy o procesie sądowym karnym w Polsce. M. Zalasowski pozostawił obszerne dzieło, bogate pod względem erudycyjnym pt. *Ius Regni Poloniae* (Poznań 1699 i 1702). Przedstawił w nim prawo polskie ziemskie w porównaniu z prawem niemieckim, litewskim i rzymskim, będąc tym samym polskim prekursorem nowoczesnej prawniczej komparystyki. Od 1749 r. w Krakowie rozpoczęto regularne wykłady z prawa natury, po przekształceniu w tymże roku jednej z dotychczasowych katedr prawa kanonicznego na Katedrę Prawa Natury i Narodów. Od 1761 r. obowiązkiem Katedry Reguł Prawa było wykładanie tzw. *Ius Regni*, czyli prawa polskiego. Koniec XVIII w. to reforma kołłątajowska. Uczelnia krakowska z autonomicznej instytucji kościelnej stała się od 29 września 1780 r. uczelnią państwową (Szkolą Główną Koronną. Jej zadaniem miało być kształcenie młodzieży na potrzeby państwa i społeczeństwa. W 1783 r. nastąpiła reorganizacja dotychczas istniejących fakultetów. Powstała Szkoła Prawa, która weszła w skład tzw. Kolegium Moralnego. A w 1788 r. utworzono Katedrę Prawa Krajowego. Grono profe-

sorskie nie było liczne, ale znaczące. Profesorem prawa rzymskiego był Bonifacy Gorycki (biogram s. 105-112), a proces kanoniczny i świecki wykładał Sebastian Czochron (biogram s. 113-120). Pierwszym profesorem Katedry Prawa Krajowego był Józef Januszewicz (biogram s. 121-126). Utrata niepodległości to czas regresu na uczelni i początek procesu germanizacji. W 1805 r. wprowadzono program studiów prawniczych obowiązujący w całej monarchii habsburskiej. Próby zniemczenia w sumie odniosły słaby skutek. W latach 1815-1846 Wydział Prawa przeżywał względny rozkwit. W tych czasach uczony dużego formatu to Feliks Skowroński (biogram s. 127-134). W 1832 r. otwarto „bezpłatne lekcje” z historii prawa polskiego. Prowadził je (tylko rok) A.Z. Helcel (biogram s. 135-144), który w Krakowie jako pierwszy zaszczerpił osiągnięcia niemieckiej szkoły historycznej w prawoznawstwie. Klęska powstania i utrata niepodległości przez Rzeczpospolitą Krakowską to nowy etap. W tzw. Erze Bacha A.Z. Helcel został zmuszony do odejścia z uczelni. Od 1850 r. narzucono wykłady w języku niemieckim. W 1850 r. jako zastępca profesora został zatrudniony Julian Dunajewski (biogram s. 145-152). Od lat sześćdziesiątych stopniowo, ale konsekwentnie, następowała polonizacja uczelni. Przywrócono wykłady w języku polskim. W tym czasie dużą wagę przywiązywano do dyscyplin historycznoprawnych, a była to zasługa m.in. Michała Bobrzyńskiego (biogram s. 179-188). Od 1862 r. prawo rzymskie wykładał Fryderyk Zoll (starszy). W ostatnim ćwierćwieczu wybitne osoby uczelni to: Bolesław Ulanowski (biogram s. 195-202), Stanisław Estreicher, Franciszek Kasperek (biogram s. 169-178), Władysław L. Jaworski (biogram s. 237-244), Edmund Krzymuski, Józef Rosenblatt. W 1897 r. habilitację z zakresu prawa karnego uzyskał Juliusz Makarewicz i był przez dwa lata profesorem nadzwyczajnym. W okresie międzywojennym rozpoczęli swoje kariery naukowe historycy prawa: Marian Jedliński, Konstanty Grzybowski, Bogusław Leśnodorski, Władysław Sobociński. Liczni profesorowie Wydziału Prawa znaleźli się pośród profesorów nauki aresztowanych 6 XI 1939 r. w następstwie podstępnej Sonderaktion Krakau i osadzonych

w obozach koncentracyjnych. W czasie okupacji Uniwersytet istniał dalej w podziemiu. W pierwszych latach powojennych grono nauczające Wydziału Prawa tworzyli przede wszystkim profesorowie zatrudnieni na fakultecie przed 1939 r. Byli to m.in. Fryderyk Zoll i Stanisław Kutrzeba. Na krakowskim Wydziale Prawa znaleźli prace profesorowie i pracownicy innych polskich uczelni, a w szczególności wysiedleni ze Lwowa, Wilna i Warszawy. Do tego grona należeli: Ludwik Ehrlich, Jerzy Michalski. Po wojnie pierwsze zmiany organizacyjne nastąpiły w 1952 r., kiedy to na mocy rozporządzenia Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego przestała istnieć Katedra Prawa Kościelnego, dla której komunistyczna władza nie widziała miejsca w strukturze uniwersyteckiej. Z drugiej strony rosnące potrzeby dydaktyczne wpływały na powołanie nowych zakładów naukowych. Od 1946 r. podejmowano starania utworzenia Katedry Prawa Pracy, którego pierwszym wykładowcą był Stefan Grzybowski. Katedra powstała ostatecznie w 1950 r. W 1954 r. utworzono też nową katedrę (Katedra Prawa Rolnego).

Przypominając dzieje Wydziału w tych kilku etapach, warto też wspomnieć o jeszcze innych przekształceniach organizacyjnych. W szczególności z początkiem lat siedemdziesiątych pod naciskiem władz politycznych utworzone zostały na Wydziale instytuty, jako jednostki pośrednie, grupujące katedry o pokrewnych profilach naukowo-dydaktycznych. Po zniesieniu większości instytutów, z wyjątkiem Instytutu Nauk Politycznych, katedry przekształciły się w samodzielne jednostki organizacyjne Wydziału.

Złota Księga Wydziału Prawa UJ jest bardzo cenną pozycją dla wszystkich interesujących się dziejami nauki prawa i historią nauczania w Polsce. Należy także zwrócić uwagę na bardzo staranną i piękną szatę graficzną recenzowanej książki.

Marzenna Paszkowska*

*Uniwersytet Warszawski.